

ANDRE BOFR

U Centru visokih vojnih škola, poznati vojni teoretičar, Andre Bofr (Andrè Beaufre), armijski general u penziji održao je predavanje: »*TEHNIČKI FAKTOR STRATEGIJSKE EVOLUCIJE*«, koje objavljujemo u znak poštovanja prema preminulom generalu, našem prijatelju i saradniku.

Sreli smo se kao stari znanci i prijatelji, jer smo imali čast da ga u svojoj sredini primimo nekoliko godina ranije, i da s njim diskutujemo o aktuelnim teorijskim vojnostrategijskim problemima.

Prijatno je konstatovati da se general Bofr sa simpatijama i uvažavanjem odnosio prema našoj zemlji, prema njejoj nezavisnoj svetskoj poziciji i prema njenom teškom, ali slavnom istorijskom putu na kojem je uz velike žrtve izvojevala svoju slobodu i pravo da sama raspolaže svojom sudbinom, respektujući do najveće mere to pravo i za sve druge zemlje i narode. Kao aktivni pripadnik oružanih snaga svoje zemlje, general Bofr je neposredno učestvovao u poslednjim kolonijalnim ratovima koje je Francuska vodila u Indokini, Alžiru i na Bliskom istoku, ali je iz njih — umesto duha revanša — poneo saznanje i svest o snazi probuđenih naroda, pravednosti njihove borbe i neminovnom kraju kolonijalne ere. Ta činjenica mu je, pored ostalih, omogućila širok i neograničavajući zamah u njegovom teorijsko-strategijskom opusu.

Blistavog uma i velike erudicije, bogatih ličnih iskustava i dugogodišnje prakse u teorijskom radu, general Bofr je skoro dve decenije budni opservator svetske vojnopolitičke i strategijske scene, neumorni tumač aktuelnih zbivanja i vizionar budućih procesa. Za razliku od svog slavnog pretka (Napoleona Bonaparte), koji je na početku 19. veka svu strategiju video u izvršenju, Bofr je rano i veoma smelo za našu nuklearnu epohu strategiju definisao antitezom i njenu suštinu video u pripremama i odvrćanju, jer bi njena aktivna primena raspoloživim snagama i sredstvima dovela do obostranog samouništenja i do apokalipse savremene civilizacije. Živo prateći razvoj vojnih koncepcija u svetu, on je pre mno-

gih drugih uvideo da strategiju odvrćanja može izgraditi i uspešno primeniti ne samo zemlja koja raspolaže krupnim nuklearnim stratezijskim mogućnostima, već i ona koja se odluči da koncepcijom svenarodnog odbrambenog rata, svim svojim ljudskim i materijalnim potencijalima, svim sredstvima i oblicima oružane borbe i otpora — uveri eventualnog agresora da do pobede ne može doći brzo i lako, i da mu se neće isplatiti zavojevačke namere. U tom smislu je i definisao dva tipa i dve mogućnosti odvrćanja.

Sasvim je u skladu sa ovim teorijskim gledištima i njegova ocena značaja i uloge borbenog morala, u uslovima kada ratove vode narodi i u vreme široke emancipacije do juče porobljenih zemalja. U njegovoj stratezijskoj jednačini uloži morala dat je jednak značaj kao i ostalim faktorima oružane borbe. Društveni i borbeni moral su za njega šire i stvarnije kategorije, različite od poznatih pojmova »psihološki rat« i »psihološka dejstva«, čiji koreni dosežu do izvora dubokih društvenih motivacija.

Naši čitaoci će iz originalnog predavanja generala Bofra steći predstavu o tome kako je gledao i ocenjivao značaj i ulogu tehničkog faktora u razvoju ratne veštine, pa i šire u razvoju savremenih odnosa i društvenih ideja, pre svega onih koje se odnose na rat. Kao uspomenu na cenjenog generala Bofra sačuvaćemo u živom sećanju susrete i teorijske rasprave s njim, i ubuduće — umesto njegove žive reči — više konsultovati njegovu bogatu teorijsku zaostavštinu, koja je jednim delom prevedena i na naš jezik.

TEHNIČKI FAKTOR STRATEGIJSKE EVOLUCIJE

Veoma me raduje što sam jutros sa vama. Ovde sam govorio, otprilike, pre 5 godina i sačuvao sam vrlo lepu uspomenu na taj prvi susret. Radostan sam, takođe, i zbog toga što je ovo prilika za povezivanje jugoslovenske i francuske armije, koje su stari prijatelji.

Zamoljen sam da razmatram tehničke faktore stratezijske evolucije. Kao što već znate, tehnički faktori su vrlo značajni za evoluciju, ali, kao što ćemo videti, oni su, ipak, manje značajni nego što to čovek o njima misli. Naš je, a i vaš zadatak, da stalno nastojimo da shvatimo — u čemu razvoj tehnike ima značaja za strategiju. Zamolio bih da ukratko pređemo raniju i sadašnju fazu, a nastojaću da proniknem i u buduću fazu.

Ranija faza karakterisala se vrlo sporim razvojem naoružanja. U njoj su, ukratko, postojala tri velika perioda: antičko doba, srednji vek i renesansa. U stvari, progres se sastojao možda više u razvoju

vojnih organizacija, koje su imale glavnu ulogu. Legija je, na primer, bila osnovna jedinica u doba Rimskog Carstva. Feudalni i viteški red dopustili su samo razvoj oklopne konjice. Razvoj artillerije pada u doba renesanse, koja je dovela do nestanka feudalizma i stvaranja onoga što mi nazivamo država — nacija. Kao što vidite, tehnički i organizacijski razvoj predstavljaju začetak organizacije društva.

Kada se dođe do novijeg doba, tj. počev od XVII veka, čovek opaža fenomen koji je relativno nov — to je razvoj vatrene moći. On se naročito potvrđuje u XVIII veku razvojem puške. Taj novi fenomen se sastojao u činjenici što je čak i mali odred vojnika bio u stanju da, za izvesno vreme, pruža otpor. S obzirom na to, armije su se mogle raspršiti u više odreda. Na tome će se, kasnije, zasnivati načelo divizijskog sistema. Napoleon je divizijski sistem primenio na savršen način, i od tada imamo operacije na vrlo širokim frontovima. Nasuprot tome, za bitku jedinice se koncentrišu i bitka ostaje lokalna akcija. Hoću da kažem da su, u tom trenutku razvoja, operacije pripremale bitku. Ovaj razvoj vatrene moći nastavljen je i u XIX veku, ali se — uporedo sa razvojem industrije — pojavljuju drugi, značajni fenomeni.

Prva važna stvar je bila železnica, a druga — relativno jeftina proizvodnja oružja u velikim količinama. Ova dva industrijska fenomena omogućila su povećanje obima oružanih snaga, odnosno stvaranje vrlo velikih armija. Prvi put u istoriji pojavljuju se višemilion-ske armije. One se sada mogu hraniti i snabdevati municijom, što je ranije, i u doba kada ih je Napoleon koristio, bilo nemoguće. Operacija razdvojenih snaga na širokom frontu dovela je do novog fenomena; umesto da ove snage budu samo operativne, one su se sada mogle i da bore na tom frontu, koji je postao plitak i širok. U ratovima XIX veka, naročito u američkom secesionističkom ratu, koji je najveći, postojalo je samo jedno rešenje: frontovi se više ne mogu probijati, već ih je potrebno obuhvatiti.

Početak XX veka rusko-japanski rat je, takođe, pokazao (u bici kod Mugdena) da je proboj fronta nemoguć, i da je jedino rešenje obuhvat. U duhu te koncepcije započeo je i prvi svetski rat. Međutim, u njemu nastaje i mnoštvo novih fenomena. Kao prvi, pojavljuje se problem strategijske pokretljivosti. Prevoženje jedinica železnicom, zatim njihovo prevoženje kamionima, a istovremeno i razvoj naoružanja doprinosili su snažnom širenju vatrene moći. Povećanje vatrene moći i povećanje strategijske pokretljivosti rezervi povuklo je za sobom stabilizovanje odbrane, jer je istovremeno tak-

tička pokretljivost u napadu ostala i dalje slaba i ograničena na pokretljivost pešaka. Sve ofanzive na zapadnom frontu 1918. godine ostvarivale su samo »džepove«, koji su gotovo odmah zatvarani intervencijama rezervi.

Ovakvo stanje u 1918. godini izgledalo je nekadašnjim borcima tog vremena kao konačno. Međutim, to je bila zabluda, jer će razvoj tenkova i aviona, naročito posle 1918. godine, omogućiti povećanje taktičke pokretljivosti. Čak je i tada, pojavom tenkova, taktička pokretljivost osetno povećana, a posledica je bila preokret situacije u 1918. godini. Ovom prilikom treba konstatovati da pokretljivost u napadu, taktička i strategijska, ofanzivna sposobnost (udarna snaga) i sposobnost za odbranu predstavljaju četiri faktora koji određuju oblik operacija. Prateći važnost ova četiri faktora, dolazimo do potpuno različitih zaključaka. Međutim, u fazi u kojoj sada živimo stupa u dejstvo i novi faktor — nuklearno oružje, čime se vatrena moć uvećava za hiljadu ili, čak, za milion puta u odnosu na njenu nekadašnju moć. Prva pomisao na koju je čovek došao negde 50-ih godina bila je da će to oružje biti i upotrebljeno u borbi. Međutim, sva iskustva, sva proučavanja koja su vršena u tom pravcu, upućivala su na zaključak da je to nemoguće ako oba protivnika raspolazu ovim oružjima u velikim količinama. Zaključak do kojeg se došlo oko 1960. godine bio je da ova oružja treba da posluže za odvrćanje, a ne za dejstvo.

Želim da ukratko proanaliziram tehnički razvoj odvrćanja, a zatim i tehnički razvoj klasičnih operacija. Odvrćanje je fenomen koji postoji već više od 15 godina; ono je, bez ikakve sumnje, tehnološka borba u vreme mira. Ako biste raspolagali sa tri bitna faktora za borbu, onda je jedan od njih sposobnost uništavanja, drugi — sposobnost za prodiranje, kome se suprotstavlja zadržavanje, a treći — sposobnost preživljavanja. Ova tri tehnička faktora, posmatrajući njihov relativni značaj, dovode do različitih rešenja odvrćanja. Ako su sposobnost uništavanja i sposobnost prodiranja, vrlo dobri — oni dovode do tzv. destabilizovanja odvrćanja. I obratno, ako se sposobnost preživljavanja povećava, to stabilizuje odvrćanje. Kako zbog unutrašnjih tehničkih razloga postoje odstupanja u pogledu značaja ovih faktora, preći ćemo sa faza stabilnosti na faze nestabilnosti. Dakle, ono što treba razmotriti u tehničkom razvoju jeste sposobnost uništavanja, koja je i nekada bila velika zbog eksplozivne moći, a danas je izvanredno povećana i tačnošću gađanja. Opiti koji su izvršeni na Mesecu omogućili su razvoj sistema gađanja, čija su verovatna odstupanja danas manja od nekoliko stotina metara. To

znači da nikakav zaklon, čak i vrlo dubok i od jakog betona, ne može da izdrži nuklearnu eksploziju. Pri tome mislimo i na zaklone u kojima se nalaze oružja, (silose) ili bilo koji glavni štab. Ako se predviđa rat u stvarnim uslovima, onda će se ovakva situacija vrlo teško moći da podnese.

Ako sada uzmemo sposobnost prodiranja, odnosno suprotstavljanja prodiranju, tu, kao što znate, postoji razvoj protivraketa, ali njihovi rezultati ostaju za sada još uvek u domenu pretpostavki. To znači da odvrćanje ostvareno pretnjom sistema ofanzivnih oružja ostaje i nadalje vrlo moćno. Nijedan stručnjak ne može da garantuje da se, na primer, 50% protivnikovih oruđa neće probiti. A 50% sadašnjih oruđa — to je stotine miliona dolara manje. Stoga odvrćanje zadržava svoj značaj.

Nasuprot tome, važan fenomen, uočen između 1960. i 1965. godine, predstavlja sposobnost preživljavanja pojedinih vrsta tehničkih uređaja. Posebno nuklearnih podmornica, koje za sada i još za izvestan broj godina ne mogu da budu otkrivane. Zato postojanje ovih oruđa, koja su neuništiva, garantuje odgovor ma kakav bio početni napad; ona omogućuju potpuno i apsolutno odvrćanje. Takva je sadašnja situacija. Međutim, treba shvatiti da je ona obostrana, tj. da se dve oružane sile, američka i sovjetska, uzajamno neutrališu. I to je razlog zbog kojeg one traže — u pregovaranjima — jeftiniji i ekonomičniji put. Suprotno onome što je rečeno, to ne čine iz miroljubivih razloga, već iz ekonomskih. Uostalom, moguće je da se u ne mnogo dalekoj budućnosti dođe do koncepcije odvrćanja pomoću šifri nuklearnih oružja, mnogo jednostavnijih od onih koje danas postoje.

Sada bih prešao na klasične vojne operacije. Počev od 1945. godine videli smo mnogo ovakvih operacija. Njih karakteriše dvostruki razvoj. Najpre, povećanje efikasnosti naoružanja, i u oblasti lakog i u oblasti aviona, ili artiljerijskog naoružanja. Od 1945. godine je u svim ovim oblastima učinjen znatan napredak. Međutim, progres se karakteriše, istovremeno, i povećanjem cena. Oružje postaje sve efikasnije, ali se njegov obim (broj) sužava. Francuska je, na primer, 1940. godine imala 100 divizija, a danas ih ima šest. Sjedinjene Američke Države nisu još dospele do 15 divizija. Sovjetski Savez, koji ima mnogo više divizija, nema potpunu opremu za celokupnu svoju armiju, i čini velike žrtve da bi opremio deo armije koji je već opremljen. Prošlo je doba velikih armija, osim ako nisu u pitanju armije opremljene za partizanski rat. Umesto da vojišta budu ispunjena jedinicama kao u prvom i drugom svetskom ratu, sada

imamo rastavljene (rasturene) snage. Tako je došlo, ako se slažete, do borbenih poredaka koji su više nalik na one iz XVIII veka nego na borbene poretke na kraju XX veka. Uostalom, postavimo pitanje: otkuda tako veliki značaj avijacije i dalekometnih raketa, ili sredstava za vazdušno i kopneno presretanje, ili motorizovanih i oklopnih sredstava, tenkova i vazdušnodesantnih jedinica? To dolazi otuda što sada na strategijskoj šahovskoj tabli, kao i u igri šaha, umesto da se deštuje (igra) pionima, deštuje se lakim figurama — konjima i topovima. Međutim, i ovde treba zapaziti stalan razvoj, koji zavisi od realizacije raznih ofanzivnih i defanzivnih faktora, kao i faktora pokretljivosti. Taj razvoj će evoluirati često ciklično. Godine 1940. ofanziva je imala prevagu, ali 1943. to više nije bio slučaj. Istu stvar videli smo i 1967. godine na Bliskom istoku. Izraelska ofanziva završena je tada pobedom, u gotovo napoleonskom stilu, dok 1973. godine to se nije ponovilo.

Sve ovo o čemu sam do sada govorio zavisi od konkretne situacije, ili, ako se slažete, od defanzivnih i ofanzivnih oružja. O tome ću sutra govoriti. Međutim, u svakom slučaju treba dobro zapaziti da, zbog ovih velikih prostora, zbog zemljišta koje nije zasićeno snagama, postoji mogućnost manevara, pa, prema tome, i mogućnost da se ova isprekidanost u njegovom posedanju iskoristi. Kada predviđamo, na primer, mogućnost izvođenja operacija, u Maloj Aziji, dolazi se približno do sledeće slike. Prvo, jedan raspored vazduhoplovnih, pomorskih i kopnenih baza. U zoni dejstva ovih vazduhoplovnih baza odvijaju se operacije koje bi vodile kopnene ili pomorske snage. Prema rezultatu tih operacija došlo bi do pomeranja vazduhoplovnih baza unapred kako bi se stvorila nova zona, koju bi kontrolisale vazduhoplovne snage.

Sada prelazimo na buduću fazu. U toj fazi koja je, kao što se vidi, već otpočela, tehnički faktori su apsolutno odlučujući. Ono što je naročito usavršeno jeste vođenje raketa. To Amerikanci nazivaju »smartz-bombama«. Samo jedna takva bomba dovoljna je da razori jedan most. Drugi elemenat ovog razvoja jeste današnja važnost protivelektronskih sredstava, koja teže da onemoguće tačnost protivnikove vatre. Još jedan budući elemenat, koji već postoji, predstavljaju novi načini otkrivanja ciljeva za gađanje. Najzad, postoji i sistem racionalnog rukovanja (upravljanja) vatrom. Na osnovu ova četiri faktora, već prema relativnoj vrednosti svakog od njih, pronalaziće se raznovrsna rešenja u pogledu vođenja operacija. Ako presretanje (zadržavanje) predstavlja bolji način za dejstvo — odbrana će dobiti prevagu. A ako, nasuprot tome, prodiranje predstavlja

bolje rešenje — prevagu će imati napad. Dolaziće, verovatno, do naizmeničnih promena u ovim rešenjima, a na nama je da u tome ne pogrešimo.

Treba razmotriti »tehnički« ključ celokupne ove tehnike, a to su sateliti, i oni za osmatranje i oni za vođenje i za vezu. Razvoj satelita povući će za sobom protivraketnu taktiku, a prema tome i oblik rata u vasioni, o kojem za sada ne znamo mnogo, ali čiji se izvesni elementi već ocrtavaju. Posledica ovog futurističkog i, rekao bih, naučnog oblika tehničkog rata jeste da će on koštati još skuplje. I tada ćemo, možda, prisustvovati razvoju koji se bliži usavršavanju postupaka posredne strategije, a to će reći one strategije koja teži da rezultate postigne drugim sredstvima, a ne vojnim.

Međutim, ako se slažete, čak i pojedina vojna sredstva, kao što su, na primer, revolucionarni rat, terorizam, koji daju znatan rezultat uz vrlo malo ulaganja, možda predstavljaju sredstva koja se razvijaju umesto ovih suviše skupih i naučnih oblika rata. Potrebno je zapaziti da postoji oblik terorizma koji još nije primenjen, ali koji će, verovatno, biti iskorišćen, što je krajnje opasno. Radi se o terorizmu nuklearnim oružjem. Kada jednog dana neka zemlja ili neka politička organizacija budu zapretile da će, na primer, baciti u vazduh Njujork ukoliko se neka stvar ne izvrši do tog i tog časa — to će se vrlo teško moći odbiti. Najzad, postoje i drugi načini da se izbegnu ovi ogromni vojni izdaci na satelite i visoku tehniku, a to je da se mnogo manje troši novca radi mešanja u protivnikovu unutrašnju politiku. Može se reći da je sada, možda, jeftinije izvršiti državni udar, nego voditi rat. Ukratko, ogromno povećanje savremenih vojnih troškova moglo bi da odvede ili prenese rat na unutrašnji politički plan. Evo, to vam može izgledati revolucionarno, možda čak i nelogično, ali to je, ipak, po mom shvatanju, razmišljanje koje treba imati pred očima kako ne bismo bili iznenađeni.

Prema tome, da zaključim. Vi vidite veliki značaj tehničkog faktora. Ovi tehnički faktori imaju stvarni značaj samo ako su dobro shvaćeni i dobro iskorišćeni. Oružja su oduvek bila vrlo konzervativni sistemi. Mi smo, na primer, imali pijuk kao lično oficirsko naoružanje do 1780. godine. Imali smo oklopne konjanike do 1914. a sablju do 1940. godine. No, to je stalan fenomen. Prema tome, potrebno je da neprestano budemo usredsređeni na razvoj tehnike kako bismo prozreli pravac (smisao) i posledice. Treba pokazivati mnogo mašte i, katkad, mnogo hrabrosti, jer ponekad ni sama oružja ne vole da se menjaju.